

Motion till riksdagen

1988/89:Kr521

av Lars De Geer m fl (fp)

Den utländska turismen i Sverige

Sedan mycket lång tid tillbaka har svenskarna spenderat mycket mera pengar på resor och besök utomlands än vad vårt land tagit in på utlänningars resande i Sverige. Sveriges negativa turistnetto har emellertid nära nog exploderat under senare år. Situationens allvar belyses bäst av följande sammanställning i 10 punkter:

1. *Turistvalutaunderskottet* bara stiger och stiger – ohämmat....

1950	23 000 000
1960	107 000 000
1965	587 000 000
1970	1 748 000 000
1975	2 542 000 000
1980	5 300 000 000
1985	6 700 000 000
1987	11 100 000 000
1988	c:a 14 000 000 000

Utan att några större handtag görs för att radikalt vända på denna förödande avtappning av resurser, som sker på bekostnad av skolor, sjukvård, forskning etc.

2. Räntan på utlandslänen för att täcka turistvalutaunderskottet bara för de senaste tio åren uppgår till ungefär samma belopp som 1988 års underskott, om man räknar med 10 % ränta. Detta innebär, att 1988 års utlandsturism inkl. ränta kostar landets ekonomi närmare tjugofem miljarder kronor (25 000 000 000) 1988.

3. Utlandsturismen i Sverige står och stampar på samma nivå genom en för utlandet oacceptabelt hög prissättning på högt beskattade turisttjänster och en svag marknadsföring, om man utgår från att turism är en konsumentvara, som kräver reklaminsatser i tiotals procent av konsumentpriset under uppbyggnadstiden.

4. Statsmakterna bär i alla framgångsrika turistländer huvuddelen av satsningar i miljardklassen för att bevaka sina egna intressen i den internationella kampen om marknadsandelar. Sverige satsar små pengar utan större resultat.

5. Sålda bäddnätter är det enda som räknas! Ligger det inga gäster i våra bäddar, blir det heller inga turistinkomster – även om vi får priser i mängder för vackra broschyrer och annonser!

6. Hotellnäringen bygger med feberaktig iver ut bäddkapaciteten i en marknad, där mindre än 40 % – i många län bara 30 % – av den totala bäddkapaciteten utnyttjas över året.

7. Samarbetet mellan turistnäringen och exportnäringen och regeringen är i stort sett obefintligt. Skandinaviansamarbetet – som skulle gagna alla – har de senaste tio åren inte givit några konkreta resultat i turiststatistiken att tala om, men är i dag på god väg.

8. USA-turismens bäddnätter i Sverige rasade enligt turiststatistiken under 350-årsjubileets bästa semestermånad – juni – med 22 % i Stockholm, 19 % i Värmland och 50 % i semesterlandskapet Dalarna. Hur länge skall detta få fortsätta?

9. Riksskatteverket har gjort en mycket noggrann beräkning över var turistinkomster från utländska turister slutligen hamnar. Man har därvid kommit till den förbluffande slutsatsen, att inte mindre än 55 % av en spenderad turisttusenlapp i Sverige så småningom hamnar hos det allmänna, via moms, inkomstskatter, SJ, Systembolaget, Sara och på många, många andra vägar.

10. Länge var all utbildning inom hotell- och restaurangnäringen helt försummad i Sverige. Numera finns dock en praktisk utbildning av personal för denna näring på ett stort antal skolor i gymnasienivå, men den högre utbildningen är fortfarande svag. Turistkurser finns på ett antal högskolor, och i Göteborg finns en utbildning på universitetsnivå. Men i hela Sverige finns inte en enda professur i turism, trots att denna näring tar in 13 miljarder i utländsk valuta per år.

Allmän målsättning

Turismen – både den utländska i Sverige och svenskarnas resande i det egna landet – är väsentlig från många synpunkter. Några av dessa är:

- att förbättra Sveriges bytesbalans
- att öka sysselsättningen i landet
- att stödja regional utveckling
- att möjliggöra turism och rekreation för breda folkgrupper
- att förbättra lönsamheten i svensk turistnäring.

Turistbranschens förutsättningar

Det finns nästan ingen del av världens näringsliv som uppvisar sådana tillväxttal som turismen. Uppskattningarna om dess årliga tillväxt varierar mellan 5 och 7 procent, och antalet personer som antas företa någon resa under ett år kommer att stiga från 360 miljoner 1985 till 1 000 miljoner år 2 000.

Sveriges förutsättningar att ta hand om en ökande ström av besökande måste också anses utomordentligt goda! Vi har ett vackert land med varierande natur och en väl utbyggd infrastruktur. Några av Europas sista orörda vildmarker finns i landet, som även kan berömma sig av ett vägnät med efter kontinentala mått mätt mycket gles trafik – "tomma" vägar måste

vara ett gott argument för bilturister att besöka Sverige! Sist, men förvisso inte minst, har vi en inom hotell och motell disponibel bäddkapacitet som är mycket stor. Utnyttjandegraden för hela landet är per år blott 33%, med Stockholms 45 % som högsta värde och Gävleborgs läns 24 % som lägsta värde. Om siffrorna i stället gällde utnyttjade rum blir de dock något bättre.

Vårt kalla och under vinterhalvåret också mörka klimat utgör självfallet en nackdel, som dock kan kompenseras genom ökad satsning på "aktivitets-resor" med specialisering på olika kulturarrangemang, idrottshändelser, jakt, fiske, vintersport, forsränning och mycket annat där vår orörda natur ofta inbjuder till äventyr av för kontinentala besökare okänt slag. I gången tid har svensken ofta beskyllts för att inte vara särskilt serviceinriktad, något som i dag – bl.a. på grund av ankomsten av många utländska immigranter – knappast är sant längre. Inte minst vår ungdom har, med stigande egen erfarenhet av resor, blivit intresserad av aktivt arbete inom turistbranschen.

Turismens organisatoriska hemvist i regering och riksdag

Vid regeringsombildningen hösten 1988 överfördes turistfrågorna från jordbruksdepartementet till industridepartementet, vilket av alla berörda ansågs vara ett framsteg. I de länder där man verkligen satsat på turismen, såsom t.ex. Österrike och Irland, har man inrättat särskilda turistdepartement. Önskar vi i Sverige verkligen satsa på de utländska turisterna i Sverige borde vi överväga att göra detta, även om branschen med i dag kanske 3 1/2 % av landets bruttonationalprodukt kanske kan anses för liten härför. Den sysselsätter dock 200 000 personer, en siffra som omarbetad till årsanställda sjunker till 120 000 på grund av mycket deltidsarbete. I riksdagen handlägger kulturutskottet beredningen av alla turistärenden, ett arrangemang som kan ifrågasättas när nu regeringen flyttat dessa till industridepartementet. Näringsutskottet borde vara mera lämpat för att tillvarata turismbranschens oerhörda tillväxtkapacitet!

Ifrågasatt höjning av mervärdesskatten

Pågående utredningar om ett nytt skattesystem för Sverige bygger för finansieringen av marginalskattesänkningen på att mervärdesskatten breddas så att praktiskt taget alla aktiviteter får en moms om 23,46%. För turistbranschen skulle en sådan höjning kunna skapa problem, enär de svenska hotellens och restaurangernas kostnadsläge redan i dag torde vara så högt, att det utgör den tyngsta "avskräckningsfaktorn" både för utländska turisternas vilja att resa hit och för svenska turisternas vilja att stanna hemma i stället för att resa utomlands. Av särskild betydelse i sammanhanget torde två faktorer vara, nämligen i korthet

att utländsk turism i Sverige kan likställas med export, och att all annan export från Sverige är totalt befriad från all moms samt

att i dag endast Danmark med sina 22 % har högre moms på turismen än Sverige. Några få andra europeiska länder har samma turistmoms som vi har i dag, men det stora flertalet har mycket lägre moms än Sverige. Avvikelse från i EG rådande nivåer är ej önskvärda!

Effekten av höjd moms på den utländska turismen i Sverige

Det är ytterst tveksamt om höjd moms på utländsk turism kommer att resultera i ökade inkomster för det allmänna! Visserligen ökar inkomsterna på den utländska turismen som blir kvar med drygt 10%, men samtidigt försvinner 55 % i inkomst för det allmänna på den utländska turism som bortfaller på grund av momshöjningen. Denna kommer säkerligen att få en avskräckande effekt på utländska besökare till Sverige, som redan i dag tycker att våra hotell- och restaurangpriser är höga. Enär en stor del av turisterna till Sverige kommer från närbelägna grannländer i Norden, Västtyskland och Holland kan vi heller inte räkna med att höjningen inte snabbt kommer till potentiella turisternas kännedom i dessa länder. Det bör därför övervägas, om någon momshöjning överhuvudtaget bör genomföras för utländska besökare i Sverige – effekten kan mycket väl bli minskade totala inkomster för det allmänna.

Rent tekniskt är det komplicerat att bibehålla nuvarande moms på utländskt resande, om man samtidigt höjer momsen för svenskar som reser i eget land. Ett enkelt förfarande, som dock missgynnar fristående restauranger, vore att inte belägga utlänningars hotellnotor med höjd moms, varvid kontrollen skulle ligga vid hotellregistreringen, då ju ändå pass i alla fall uppvisas och registreras. Ett mera komplicerat förfarande vore att ge utlänningar rätt att vid utresa återfå moms enligt uppvisade räkningar. Problemet är inte enkelt, men det måste kunna gå att lösa! Jag anser att utredningen om indirekta skatter måste särskilt beakta effekten av s.k. breddad bas för momsen på den utländska turismen. Jag kan också konstatera att problemen skulle bli väsentligt mindre om en kommande skattereform inkluderade en allmän sänkning av momsen.

Utbildningsfrågor

Den totala volymen av utbildning inom hotell- och restaurangyrkena på gymnasial nivå, kompletterad som den är av folkhögskolekurser, AMS-utbildning och privata kurser, torde i dag vara fullt tillräcklig för branschens behov. Däremot råder brist på svensk kurslitteratur och andra läromedel, inga fastställda krav finns på lärarnas kompetens och inga kursprogram av standardiserad typ finns framme. Därigenom är jämförbarheten mellan olika skolors betygssättning bristfällig och elevernas kompetensnivåer efter genomgången utbildning svår att fastställa. Skolöverstyrelsen borde få i uppdrag att, i samarbete med Utbildningsrådet för Hotell & Restaurang, fastställa läromedel, lägga upp kursplaner och anordna utbildningskurser för lärarna vid dessa skolor.

Allvarigare och svårare att avhjälpa, är bristen på högre utbildning inom turistbranschen. Sådant finnes i dag vid högskolorna i Falun, Kalmar, Östersund, Skövde och Göteborg. I Göteborg finns dessutom vid Handelshögskolan där, som hör till Göteborgs universitet, en 3 1/2 år lång utbildning i turismens ekonomi, som leder till en specialiserad civilekonomexamen.

För en bransch som – snävt räknat – omsätter 40 miljarder per år, är denna högre utbildning helt otillräcklig! Sveriges Lantbruksuniversitet, med

verksamhet på flera orter, kostar per år 1 280 milj. kr. och sysselsätter bl.a. 141 professorer. Där bedrivs avancerad forskning i många olika avsnitt. I jämförelse härmed framstår den högre utbildningen inom turismen som direkt torftig! Inga professorer finns, och inga direkta forskningsuppgifter finns under arbete. Medel härför måste skaffas, uppgifter utarbetas och ett antal professorstjänster inrättas, mantalsskrivna vid universiteten men med undervisning och viss forskning förlagda till de högskolor som i dag har turismutbildning på sina program. Professorer i Uppsala med tjänstgöringskyldighet även i Falun/Borlänge och i Göteborg får därför övervägas inför nästa forskningspolitiska beslut.

Många angelägna forskningsuppgifter kan enkelt uppräknas! Hit hör exempelvis sammansättningen av svenskarnas turism i utlandet, som i dag är ganska obekant. Monetärt blandar sålunda statistiken här ihop all uttagen resevaluta, vare sig den köpts av företag för affärsresor, av studenter för studier eller av turister för nöjesresor. Motsvarande kartläggning av de utländska turisternas sammansättning och resmål i Sverige skulle också vara intressant att få kartlagd mera i detalj. Sist, men inte minst, skulle olika vägar att nå intressanta målgrupper med reklam och information om resandet i Sverige behöva studeras – i dagsläget vet man alltför litet härom, även om uppenbarligen personlig erfarenhet och personliga bekanta tycks vara viktigare än broschyrer och vanlig reklam.

Vissa intressanta projekt är i dag på gång i Sverige. Här bör nämnas det s.k. Globenprojektet, som siktar mot att med starkt stöd från Sveriges Hotell- och Restaurangförbund starta en gymnasieskola i Stockholms nya Globbyggnad, och att där ordna påbyggnadskurser för arbetsledare och annan högre undervisning. Vid Grythyttans värdshus planeras den s.k. Grythytteakademien, med undervisning och matmuseum upplagda efter intressanta riktlinjer. Dessa projekt är förtjänta av stöd från det allmänna, åtminstone på kommunal och regional nivå.

Finansieringsfrågor

Marknadsföring för resor och turism blir med nödvändighet dyrbar, i synnerhet om aktiviteterna förläggs till utlandet. Redan i dag satsas stora belopp från Sverige härpå, även om samordningen vid dessa satsningar lämnar en del ovrigt att önska. Följande må tjäna som exempel på dagens kostnader för vissa åtgärder.

Statens turistråd, statligt anslag	116 mkr
Kommunala och regionala satsningar (länsstyrelse, landsting)	380 mkr
Lokaliseringsbidrag i samband med etableringar i glesbygd	80 mkr
AMS, Svenska Institutet, Exportrådet m.fl.	50 mkr
SAS, SJ, färjelinjer och andra transportföretag	1 000 mkr
Enskilda hotell- och turistföretag, sportorter m.m.	200 mkr

Ovanstående är endast skattningar, som dock indikerar att svensk turism marknadsförs till en årskostnad något mindre än 2 miljarder, i vilken siffra dock även ingår reklam för resande vid exempelvis SAS som ej alls berör Sverige. Får vi valuta för dessa pengar, eller satsar vi dem planlöst och i en felaktig struktur? Detta belyses nedan under "Strukturfrågor".

Finns då några möjligheter att utöka de ekonomiska satsningarna på turismen? Om en utökad turism leder till att det allmänna erhåller 55 % av alla nytillkommande "turisttusenlappar", så förefaller det ju som det skulle vara en god affär för det allmänna att satsa mer på turismen! Även om det tar en viss tid, och kräver ihärdighet, så är det väl få affärsidéer som potentiellt ger en sådan avkastning. Kapaciteten att ta emot fler turister finns ju redan utbyggd inom landet. Här skall ej yrkas på större anslag från det allmänna – dessa uppgår ju redan till 700 milj. kr. per år – men väl påvisas vissa andra finansieringsvägar.

Förutsatt att åtgärderna är av gemensamt intresse för alla nordiska länder – vilket är vanligt vid reklam för turism i exempelvis USA – kan Nordiska ministerrådet utanordna pengar. Detta har nyligen gjorts i betydande skala för projektet "Focus on Scandinavia", och är ett gott exempel på praktiskt samarbete inom Norden.

På initiativ av Sveriges Turistråd har samarbete etablerats med sådana företag som inte själva arbetar inom turistbranschen, men som genom turismen bereds goda möjligheter att sälja sina varor. Sådana företag kan finnas bland bensinförsäljande oljebolag, inom glasindustrin och inom vissa delar av detaljhandeln. Förutsatt att dessa företag beviljas rätt till visst monopol på turistreklamen kan betydande summor erhållas denna väg.

Det vore vidare önskvärt, och icke orimligt, att turismen för forsknings- och undervisningsändamål finge söka anslag ur flera av de statliga forskningsfonderna, exempelvis ur fonder skötta av Transportforskningsrådet, Bygghälsningsrådet och det Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet.

Strukturfrågor

Från Svenska Resebranschens Förening har föreslagits, att en gemensam topporganisation bildas för bl.a. Sveriges Hotell- och Restaurangförbund, Campingvärdarnas Riksorganisation, Charterarrangörernas Förening, Busstrafikförbundet, Liftanläggningarnas Förbund och flera andra organisationer med anknytning till turismen. Syftet härmed skulle vara att ge myndigheterna en instans att förhandla med dem som svarade för branschens samlade intressen, och att därigenom undvika splittrade och svår genomförbara förhandlingar med ett stort antal olika parter. Tanken är svår att utvärdera, men bör måhända prövas.

I Norge har vissa resurser för marknadsföring av Norge som turistland, såväl från staten som från näringslivet, koncentrerats i en enda organisation med namnet "Nortra", – syftet härmed har varit att förenkla administrationen och att undvika dubbelarbete utomlands. Idén bör övervägas även i Sverige, enär vår marknadsföring för turismen i dag måste bedömas vara alltför splittrad.

Studier, som sannolikt kräver stöd från svenska staten (närmast UD), bör igångsättas av länder som varit exceptionellt framgångsrika i sin marknadsföring av turismen i det egna landet. Hit hör framför allt Österrike och Irland, men även från Canada och Finland bör en del finnas att lära.

Mot. 1988/89
Kr521

Övriga frågor

Från Sverige flög år 1987 1 219 000 charterturister, medan praktiskt taget ingen chartertrafik förekom till Sverige. Detta torde bero på att det inte finns något område utomlands med en tillräckligt konstant efterfrågan på charterresor till Sverige för att en sådan ska kunna läggas upp mera långsiktigt, vilket är nödvändigt om charterresandet ska nå nämnvärd omfattning. Här är dock ett intressant forskningsobjekt! Skulle man inte i USA:s många svenskbygder, med kanske 5 miljoner svenskättlingar, kunna bygga upp en efterfrågan på charterresor till Sverige? Kanske skulle detta gå om chartern gjordes "dubbelsidig", så att charterpassagerare togs upp såväl i USA som i Sverige? Under alla förhållanden borde den goodwill Sverige fått i USA både genom 350-årsjubileet och genom TV-programmet "Good morning, America" utnyttjas till ett försök att återställa USA:s turism (och Norden) minst till nivån före Tjernoby! Det bör dock därvid beaktas, att turisterna från USA även uteblivit av andra orsaker, som rädsla för terrorism och flygolyckor samt dollarns sjunkande köpkraft utomlands.

En händelse som kan bli av mycket stort intresse för den svenska turismen är Gorbatsjovs "glasnost" och "perestrojka" i Sovjet, liksom motsvarande uppluckring av den kommunistiska diktaturen i flera andra satelitländer (dock ingalunda alla). Med hänsyn till bristen på västvalutor i dessa länder blir Sveriges geografiska läge, nära intill vad som hittills kallats "järnridån", en avsevärd fördel när det gäller att locka hit turister från öster. Med deras begränsade ekonomiska resurser kommer närbelägna länder att ges förtur vid ländervalet, och bortsett blott från Finland kommer Sverige då att ligga väl till. Vi har även en förhandlingsmässig fördel av det faktum, att cirka 60 000 svenskar årligen besöker Sovjet, medan endast 5 000 därifrån besöker oss. Detta ger oss möjlighet att återöppna "balans i utbytet", och att förhindra krav på att Sverige i utbyte mot turister bör köpa mer sovjetiska varor. Under alla förhållanden kommer svenska staten, kanske genom Sveriges turistråd, att bli en nödvändig förhandlingspartner i turistfrågor gentemot dessa statshandelsländer. Aktiva insatser från berörda myndigheter kommer att vara värdefulla och nödvändiga.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om analys av en restitution på moms vid internationell turism i Sverige.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att granska, godkänna och komp-

lettera vid undervisningen på gymnasial nivå använda böcker, andra läromedel och kursplaner inom turistundervisningen.^{2]}

[att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen erhåller i uppdrag att i samarbete med lämpliga organisationer utarbeta enhetliga betygsnormer för turistundervisningen, så att jämförbarhet erhålles mellan elever som gått ut olika skolor.^{2]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna, att på basis av befintliga utredningar (bl.a. från AMS), den högre utbildningen skyndsamt bör förstärkas inom turistnäringen och komplettera densamma med lämpliga forskningsuppdrag.^{2]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om professorsbefattningar i turism innebärande att vid nästa forskningspolitiska beslut en professur bör inrättas i Uppsala med undervisningsskyldighet i högskolan i Falun/Borlänge och en professur bör inrättas vid Göteborgs universitet.^{2]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vissa av de statliga forskningsfonderna bör tilldelas rätt att bevilja anslag även för forskning inom turismens område samt att i första hand sådan rätt bör ges till transportforskningsrådet, byggforskningsrådet och samhällsvetenskapliga forskningsrådet.^{2]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de under uppbyggnad varande projekten till turismutbildning i Globen i Stockholm och vid Grythyttans värdshus i Örebro län bör stödjas med lämpliga medel – som ej nödvändigtvis behöver innebära utgifter.^{2]}

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det nordiska turismarbetet bör vara en viktig del av turismens fortsatta utveckling både i Sverige och i grannländerna, och att det därför bör stödjas både i Nordiska ministerrådet och i andra sammanhang,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utredning bör tillsättas med uppgift att klarlägga den bästa strukturformen för en samordning av svensk turistreklam i utlandet, att Sveriges turistråd – som arbetat med ärendet – bör anlitas, att studier bör företas av "Nortra" i Norge och av hur turismen befrämjats i länder som Österrike, Irland och Canada samt att studien även bör undersöka i vilken utsträckning det skulle vara möjligt att åstadkomma en viss chartertrafik till Sverige,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige på lämpligaste sätt bör söka återvinna och helst utöka turistströmmen från USA, detta för att söka dra nytta av jubileumsåret 1988, av vissa TV-program under fjolåret och av Skansens kommande 100-årsjubileum och att även i detta sammanhang möjligheterna till dubbelsidig charter bör undersökas.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att medverkan från staten och statliga myndigheter är av största vikt för att gynna det förväntade turistresandet från östländerna till Sverige, enär dessa är statshandelsländer vars statliga medverkan är av största vikt.

Mot. 1988/89
Kr521

Stockholm den 25 januari 1989

Lars De Geer (fp)

Erling Bager (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Gudrun Norberg (fp)

¹ 1988/89:Sk694

² 1988/89:Ub835

